

فاطمه زمانی بابگهري*

تاریخ دریافت: ۱۳۹۳/۲/۱۰

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۳/۴/۲۰

بررسی سبک آبستره (انتزاعی) در تصویرسازی کتاب کودک

چکیده

هنر مجرد یا هنر انتزاعی (آبستره) به هنری اطلاق می‌شود که صورت یا شکلی طبیعی ما به ازای آن در جهان موجود نیست و فقط از رنگ و فرم‌های تمثیلی و غیر طبیعی برای بیان مفاهیم خود بهره می‌گیرد. هم چنین هنر تجسم بخشیدن به خصوصیات بنیادی و کلی اشیا و موجودات و نادیده گرفتن عوارض ظاهری و جزئیات خاص هر یک از آن هاست؛ مثل تصویر انتزاعی درختی که هیأت کلی و خصوصیات بنیادی عموم درختان را دربر داشته باشد، بدون شباهت نزدیک با هیچ درخت خاص. اساس هنر تجریدی (آبستره) در حقیقت این است که ارزش‌های جهان شناختی در رنگ و شکل خلاصه می‌شود و به طور کلی ربطی به مضمون نقاشی یا پیکره سازی ندارد. از سویی در کتاب‌های تصویری، سبک بر گرفته از الگوهای ساختاری، رفتاری یا انتخاب موضوع‌های مختلف است. سبک هنری تصویرگر، از ویژگی‌های خاص او به شمار می‌رود و بخشی از هویت و اندیشه‌های او را بیان می‌کند. تصویر انتزاعی در کتاب‌های کودکان به گونه‌ای است که موضوع نهفته در تصویر در یک نگاه دریافته نمی‌شود و نیازمند مکاشفه در مفاهیم پنهان تصویر است.

انتزاع در کتاب‌های کودکان اغلب در حد دگرگونی نسبی شکل ظاهری پدیده‌ها نمودار می‌شود و تصویرها بیشتر نیمه انتزاعی‌اند تا آبستره. موضوع پیش رو در واقع عنوان پژوهش توصیفی - تحلیلی است که ابتدا به تعریف سبک، سبک در تصویرسازی، هنر آبستره (انتزاعی) و واقعیت تاریخی آن، انتزاع در تصویرگری، تصویرسازی کتاب کودک، تصاویر انتزاعی در کتاب‌های کودک و نمونه‌های آن پرداخته می‌شود و در انتها به معرفی چند کتاب به شیوه آبستره (انتزاعی) و تصاویری از کتاب‌ها پرداخته می‌شود. هدف از این نوشتار شناسایی سبک آبستره در تصویرسازی کتاب کودک می‌باشد و این که تصویرسازی به سبک و روش آبستره (انتزاعی) به صورت تصاویر نیمه انتزاعی و یا انتزاع محض صورت گرفته است.

کلیدواژه:

سبک
آبستره
تصویرسازی
کتاب کودک

مقدمه

پاتریشیا سیانسیولو منتقد ادبیات کودکان درباره‌ی به کارگیری سبک هنری و میزان درک کودک در کتاب‌های کودکان بر این باور است که: «سبک و سیاق هنر تصویرگری، مانند سبک نوشتن، کیفیتی پیچیده و غیرقابل بیان دارد و تحت تأثیر موضوع و حالت داستان، سن خواننده و تصور تصویرگر از وضعیت و شرایط او قرار می‌گیرد. هر چه سن کودک کم‌تر باشد، سبک هنری باید گویاتر و واضح‌تر شود و هنرمند در استفاده از فضاها، ترکیب‌بندی‌ها، رنگ‌ها و به کارگیری خط‌ها و شکل‌ها محتاط‌تر عمل کند. علاوه بر این، عوامل دیگری هم بر سبک کار تصویرگر اثر می‌گذارد که از میان آن‌ها می‌توان به شخصیت، استعداد و خلاقیت هنرمند، ابزار مورد استفاده‌اش و مهارت او در به کارگیری ابزارها و تکنیک‌ها، اشاره کرد.» (سیانسیولو، ۱۳۸۰: ۷۳).

هدف از این نوشتار آشنایی با سبک آبستره (انتزاعی) در تصویرسازی کتاب کودک است. سبک انتزاعی در تصویرسازی به چند روش انجام شده است. در بعضی از کتاب‌ها تصویرسازان از روش و شیوه نیمه انتزاعی استفاده کرده‌اند و در بعضی کتاب‌ها از روش انتزاع محض و کاملاً انتزاعی که در انتهای مقاله چند کتاب با این روش‌ها به عنوان نمونه معرفی شده است.

۱- سبک

"سبک" واژه‌ای است که به هیأت و ترکیب گشتالتی^۱ عناصر هنری اشاره دارد. این عناصر با یکدیگر، به نحوی مشخص و بارزی از بیان هنری شکل می‌دهند. سبک‌ها بیانگر هویتی شخصی یا قالب و فرمی قابل تشخیص در کار هنرمندان که به رفتار هماهنگ و شخصی او در قبال جزئیات، ترکیب‌بندی و استفاده از آن‌ها مربوط می‌شود.

هم‌چنین، واژه سبک به شیوه‌ای گسترش یابنده‌ای اشاره دارد که درون یک فرهنگ یا در برهه مشخصی از یک دوره‌ی زمانی اصالت می‌یابد. غالباً توصیف دقیق یک شخصیت برجسته هنری یا سبکی که توسط یک هنرمند ارائه می‌شود، دشوار است. حتی توضیح آن، از طریق ویژگی‌های افرادی که در کدام ناحیه یا فرهنگی خاص زندگی می‌کنند هم به دشواری صورت می‌گیرد. به این ترتیب، به هر آن‌چه متمایزکننده‌ی یک اثر باشد و با تأکید بر مفاهیم رمزهای ویژه خود، آن را از سایر آثار متفاوت سازد، سبک اطلاق می‌شود. (فتوحی، ۱۳۹۵: ۳۳).

۱-۱- سبک در تصویرسازی

با وجودی که "سبک" در حوزه‌های هنرهای تجسمی رشد یافته، اما می‌تواند با اصطلاحات و اضافاتی در مورد کتاب‌های مصور هم به کار رود. هنرمندان و تصویرگران عناصر بصری، اصول ترکیب‌بندی و قواعد تاریخی و اجتماعی را که ممکن است در بیان معنا مؤثر باشد، برمی‌گزینند. لی‌گالدا^۲ در کتاب "ادبیات و کودک" در مورد سبک چنین می‌گوید: "سبک کیفیتی اغفال‌کننده از اثر یک هنرمند است که بر پایه‌ی چیدمان خط و رنگ در یک تصویر دیداری شکل می‌گیرد. سبک یک تصویرگر زیر تأثیر روش کار او به عنوان یک هنرمند و داستانی که تفسیر می‌شود، قرار دارد." (نودلمن، ۱۳۸۰: ۹۱). همین نگاه در کتاب شناخت ادبیات کودکان: گونه‌ها و کاربردها نوشته دونائورتون^۳ این‌گونه بیان می‌شود: «هر هنرمند دارای سبکی است که دیدگاه هنری او را از دیگران جدا می‌کند. سبک هنرمند امضای فردی اوست.» (نورتون، ۱۳۸۲: ۱۵۸).

۲- انتزاع

((انتزاع در معنای عام، جدا کردن صفت یا خاصیت مشترک میان چند چیز و تأکید بر این وجه مشترک است. به عنوان مثال، می توان دایره را صورت انتزاعی تمام چیزهای گرد دانست. انتزاع در هنر، زبده‌گزینی از طبیعت معنا می دهد و روش های گوناگون دارد. مشخصه بسیاری از روش های انتزاع، به درجات مختلف، این است که سنت بازنمایی واقعیت مشهود و محسوس را کنار می گذارد و یا کم اهمیت می شمارد، و ابداع واقعیتی تازه برای اداک بصری را کارکرد اساسی هنر می داند)). (پاکباز، ۱۳۸۸: ۴۹).

۲-۱- هنر آبستره (انتزاعی، تجریدی)

((آبستره)) در هنر کلمه‌ای است فرانسوی که انگلیسی‌زبانان آن را ((abstract)) می نامند و ما هم چون کلمه‌ی به خصوصی برای آن در نظر نداریم دو کلمه‌ی عربی در مقابل آن انتخاب کرده و به کار می بریم. این کلمات یکی ((تجرید)) و دیگری ((انتزاع)) است.

۲-۱-۱- معانی واژگان تجرید

۱- تنهایی‌گزیدن، ۲- پیراستن، ۳- برهنه کردن، ۴- شمشیر را از غلاف کشیدن، ۵- کناره گیری، ۶- پیرایش، ۷- عاری شدن بنده از قیود مادی و حجاب های ظلمانی و توجه به ذات احدیت، ۸- عملی از ذهن که صفتی از صفات چیزی یا جزئی از اجزاء معنایی را به نظر آورده و سبب غفلت از صفات اجزاء دیگر شود، در صورتی که آن جزء یا آن صفت به تنهایی و مستقلاً نمیتواند وجود داشته باشد. مثلاً تصور شکل یا قطر یا رنگ یا وزن یک کتاب قطع نظر از دیگر صفات و خصوصیات، تجرید خواهد بود. (دهخدا، ۱۳۴۲: ۳۹۰-۳۹۱).

۲-۱-۲- معانی واژگان انتزاع

۱- بازداشتن و امتناع، ۲- برکندن و از جای برکشیدن، ۳- برکنده شدن، ۴- دور شدن، ۵- گرفتن، ۶- بازداشتگی، ۷- درآوردن جزئی از کل. (همان، ۲۹۰).
هنر تجریدی و انتزاعی (آبستره)، نوعی تجربه‌ی شخصی هنرمند بیان احساس است که کمتر نشانه‌ای از واقعیت در آن به چشم می خورد. در این روش، ارتباط میان عناصر تصویری بیش از آن که در بردارنده‌ی پیام تصویری برای بیننده باشد، مجموعه‌ی خطوط، فرم‌ها و رنگ‌هایی است که ارتباط هماهنگ خود را حفظ می کنند و به گونه‌هایی از زیبایی شناسی دیداری دست یافته است. مفاهیم در لابلای خط‌ها و رنگ‌ها به گونه‌ای است که هر بیننده‌ای برای درک آن باید به برداشت‌های شخصی خود تکیه کند. (اکرمی، ۱۳۹۰: ۲۳۶).

۲-۲- واقعیت تاریخی آبستره (انتزاع) در هنر

هر چند نگاه انتزاعی و ذهن گرا، تاریخچه‌ای به دیرینگی تاریخ هنر دارد، اما رسمیت یافتن آن به عنوان یک جنبش در سبک های کوبیسم، سوررئالیسم و اکسپرسیونیسم صورت گرفت و حضور خود را در هنر به ثبت رساند. در این میان، هنرمندان تجریدی به هنر انتزاعی مفهومی درونی تر بخشیدند و آثارشان به طور محض در اختیار آن قرار گرفت. نقاشان آبستره فرم را از بند شباهت های

طبیعی آزاد کردند و به آن ارزشی مستقل و مخصوص به خود دادند. (اکرمی، ۱۳۹۰: ۲۳۵).

۲-۳- انتزاع در تصویرگری

انتزاع در تصویرگری، تا پیش از دهه ۴۰ ه.ش، از نمودهای اندکی برخوردار بوده و نمونه‌های بسیار ساده‌ی آن را تنها می‌شد در برخی از آثار ابرهیم بنی احمد^۴، آن هم در کتاب‌های درسی می‌توان دید؛ ویژگی‌ای که نمونه‌های ساده‌شده‌ی آن در آثار خود کودکان به چشم می‌خورد. فرشید مثقالی را به جرأت می‌توان آغازکننده‌ی نگاه انتزاعی در تصویرگری کتاب‌های کودکان نامید؛ هرچند این ویژگی پیش از آن، در هنر نقاشی و در آثار جلیل ضیاء پور^۵، محسن وزیری مقدم^۶، حسین کاظمی^۷ و دیگران راه یافته بود. ساده‌ترین نمونه‌ی انتزاع را باید در چشم و ابرو گذاشتن برای اشیاء (از جمله در آثار ابراهیم بنی احمد) و انسانی دیدن آن‌ها یافت. به هم زدن مقیاس در اجزای یک تصویر، قرار داده شدن دو تصویر بر روی یکدیگر به گونه‌ای که هر دوی آن‌ها دیده شوند (هم پوشانی)، شناور شدن عناصر تصویری در فضای اطراف با حذف جاذبه (تعلیق) و تصویر کردن شکل‌های خیالی و غیرواقعی، ساده‌ترین نمونه‌های گرایش به انتزاع به شمار می‌روند. خطوط انتزاعی در برجسته‌ترین رویکردهای آن، در خدمت شکل (فرم)‌هایی قرار می‌گیرد که تنها در ذهن هنرمند وجود دارد و بازتاب تصویری آن‌ها نمایشی خیال‌انگیز و کودکانه از پدیده‌های اطراف است. این ویژگی در آثار نقاشی شده توسط انسان‌های نخستین، به فراوانی دیده می‌شود و بازنمایی آن‌ها، یادگار تلاش کویبست‌ها و نقاشان انتزاعی پس از آن است. (همان: ۶۶).

۳- تصویرسازی کتاب کودک

مصورسازی، بیان مفاهیم است به زبان تصویر، برای کودکان و نوجوانان. مصورسازی، ارائه عینی قدرت بیان تصویری و دانش کودک‌شناسی است، به شکل مجموعه‌ای از تصاویر، در خدمت موضوع‌های نوشته یا مطرح شده برای کودکان. (ابراهیمی، ۱۳۶۷: ۳۵). تصویرسازی (تصویرگری) هنر ارسال ایده‌های موجز به واسطه‌ی تصاویر در گستره‌ای از رسانه‌هاست. تصویرسازی در عین حال هم می‌تواند معنای موضوعی را روشن سازد و هم بستری تازه برای نشان دادن آن موضوع به جهان به وجود آورد. تصویرسازان داستانی را روایت می‌کنند که غالباً با متن آن در ارتباط نزدیک است.

بچه‌ها تصاویر متنوع و تزئینی را به تصاویر طبیعی ترجیح می‌دهند. تصاویر کتاب‌های کودکان باید حال و هوای کودکان داشته باشد به شکلی که کودک بتواند آن‌ها را درک کند. کار تصویرگر، سلیقه‌ای است و مبتنی بر قدرت دست و تجربه‌ی او، باید گفت که تصویر باید به سلیقه و شناخت کودکان جهت صحیح دهد. به همین خاطر تصاویر نباید قدرت تخیل کودک را متوقف سازند بلکه باید تخیل آن‌ها را تقویت کنند پس بر همین اساس نباید عیناً مطابق جزئیات متن باشند هنرمند باید با دیدی درست و برداشتی صحیح از متن داشته باشد. درواقع دنیای مطلوب بچه‌ها یک دنیای کامل است مثلاً کودک از یک سیب لکه‌دار در تصویر خوشش نمی‌آید و آن را بدون نقص و لکه می‌خواهد یعنی می‌خواهد تصویر آن کامل و در عین حال متعالی باشد اکثر کتاب‌های تصویری کودکان هم دارای تصاویر غیرواقعی و کاملند. یعنی

در آن‌ها سعی می‌شود که موضوع در کامل‌ترین و متعالی‌ترین موقعیت خودش ارائه شود. از این رو تصاویر فانتزی و غیرواقعی بر تصاویر واقعگرا رجحان دارد. پس باید گفت طبق تحقیقات ما بچه‌ها با تصویرهای عجیب و غریب رابطه‌ی خوبی برقرار نمی‌کنند. مثلاً این را دیده‌ایم که اگر تصویری را نشان کودک بدهیم از یک انسان که چشمش جای گوشش را گرفته باشد یا چشم و گوش و دهانش در هم ادغام شده باشد یا دندان‌هایش تمام صورتش را پوشانده و یا کج و کولگی‌های غیرعادی در آن اتفاق افتاده باشد، این تصویری که می‌تواند برای بزرگسالان معانی نمادین، کنایه‌ای و... داشته باشد، برای کودک تا حدود ده سالگی هیچ معنایی ندارد مطبوع و دلنشین هم نیست و اصولاً از این گونه تصاویر گریزانند و بیشتر به دنبال تصاویری پر نشاط و سالم و سرزنده‌اند. (اقبالی، ۱۳۹۰: ۱۱۷-۱۱۸).

۴- تصاویر انتزاعی در کتاب‌های کودکان

تصویر انتزاعی در کتاب‌های کودکان عمدتاً به تصویرهایی گفته می‌شود که روایت و موضوع نهفته در تصویر در یک نگاه دریافت نمی‌شود و کودک و نوجوان مخاطب نیازمند مکاشفه در یافتن مفاهیم پنهان و گاه عمری در تصویر هستند و مفهوم دریافت شده توسط آن‌ها چندان با روایت ذهنی تصویرگر هم‌خوان نیست.

انتزاع در آثار تصویرگران امروز ایران، عنصر مسلط و پذیرفته شده‌ای است، به گونه‌ای که کمتر نشانه‌ای از واقع‌گرایی محض حتی در تصویرگری متن‌های واقع‌گرا و گاه کتاب‌های علمی می‌توان در آثار آنان یافت (علی عامه کن^۸). انتزاع در کتاب‌های کودکان اغلب در حد دگرگونی نسبی شکل ظاهری پدیده‌ها نمودار می‌شود و تصویرها بیشتر نیمه انتزاعی‌اند تا آبستره، هر چند نمونه‌های اندکی از انتزاع محض را نیز می‌توان در آثار تصویرگران ایرانی یافت. در کتاب ((پسری که هیچ ستاره‌ای نداشت))، تصویرهایی کشیده که تنها سیاه بودن زمینه‌ی تصویرها می‌تواند با موضوع شب، که در متن وجود دارد، هماهنگی داشته باشد و گر نه کمتر نشانه‌ی دیگری از عناصر متن در تصویر یافت می‌شود. تصویرهای نمونه‌ی حضور انتزاع محض و آبستره در تصویرگری کتاب‌های کودکان است و قابل درک بودن یا نبودن آن توسط کودک، موضوعی است که می‌توان آن را در گفت‌وگویی مخاطب‌شناسانه با کودک دنبال کرد. تقریباً در هیچ کدام از تصویرهای این کتاب اشاره‌ی دیداری روشنی از عناصر متن، هم‌چون کودک، ستاره، سفر و جست‌وجو وجود ندارد و تنها برداشت‌های تأویلی کودک می‌تواند درون‌مایه‌ی متن را در تصویر معنا کند. فرشید مثقالی نیز در کتاب "می‌تراود مهتاب" به انتزاعی روی آورده که برخاسته از نگاه سوررئالیستی و بزرگ‌سالانه‌ی او به دنیای نوجوانان است.

نشانه‌های انتزاع در آثار بسیاری از تصویرگران کتاب کودک به گونه‌ای است که گاه ترکیب گوناگونی از سبک‌های مختلف را در برمی‌گیرد و نشانه‌های خیال با پدیداری عناصر نیمه انتزاعی نمودار می‌شود. تصویرگری کتاب‌های "نردبان" و "آتاسای" اثر نازلی تحویلی، "فرشته گیسوبلند"، اثر علی نامور، "خواب خوب" اثر سمینه سروقد "پیرچنگی" اثر فرشید شفیعی و "خرس باکلاه، خرس بی کلاه" اثر علی بوذری در سطوح مختلف، انتزاع تصویری دارند و هر یک می‌توانند به طور هم‌زمان از ویژگی‌های یک یا چند گونه‌ی هنری در سبک‌های سوررئالیسم، اکسپرسیونیسم، کوبیسم و آبستره برخوردار باشند. تمایز این گونه‌ها گاه دشوار و غیر ضروری است و تنها در جداسازی

ویژگی‌های اجزای تصویر دریافته می‌شود. (اکرمی، ۱۳۹۰: ۲۳۷ و ۲۴۱)

جدول ۱- نمونه‌های تصاویر سبک آبستره (انتزاعی) در تصویرسازی کتاب کودک،

ردیف	نام کتاب	نویسنده	تصویرگر	شیوه و سبک تصویرسازی	نمونه تصویر
۱	گفتگوی رنگ‌ها	بهرام خائف	بهرام خائف	نیمه انتزاعی	
۲	پسر چنگی	فریده خلعت‌بری	فرشید شفیعی	نیمه انتزاعی	
۳	لباس جدید امپراتور	هانس کریستین آندرسن	عطیه بزرگ سحرابی	نیمه انتزاعی	
۴	باران	امیرحسین خورشیدفر	نگار فرجیانی	انتزاع محض	
۵	پسری که هیچ ستاره‌ای نداشت	امیرحسین خورشیدفر	علی عامه کن	انتزاع محض	

مأخذ: نگارنده

۵- معرفی چند کتاب به سبک آبستره (انتزاعی)

تصویرسازی نیمه انتزاعی کتاب های "لباس جدید امپراتور" اثر عطیه بزرگ سحرابی، "گفتگوی رنگها" اثر بهرام خائف، عناصر نیمه انتزاعی در تصویرگری کتاب های کودکانی با تصویرگری لیلی درخشانی، تصویرسازی کتاب "پیر چنگی" اثر فرشید شفیع و... نمونه هایی از تصویرسازی به شیوه نیمه انتزاعی هستند. همین طور نگاه نیمه انتزاعی دوشان کالای، فضاها و تصویرهای تازه ای، به ویژه در کتاب "آلیس در سرزمین عجایب" برای کودکان پدید آورده است. تصویرسازی به صورت انتزاع محض نیز در کتاب "باران" اثر نگار فرجیانی که فضایی کاملاً انتزاعی دارد. موجود است در کتاب "کلاته نان" اثر همین تصویرگر نیز با اکسپرسیونیسمی مشخص روبه رو می شویم که از سایه های نیمه واقعی تصویرها بیرون آمده و به شکل لایه های گنگی از درختان، آسمان و دشت جلوه می کند. هم چنین است تصویرسازی کتاب "پسری که هیچ ستاره ای نداشت" اثر علی عامه کن که تصاویر این کتاب نمونه حضور انتزاع محض و آبستره در تصویرگری کتاب های کودکان است.

نتیجه

اگر تصاویری طبیعی که نمایانگر پدیده ها و اشیای ملموس است بین تصویرگر و دیگران رابطه ای عینی برقرار می کند، تصاویر ذهنی و نقوش انتزاعی که از جنبه های صوری طبیعت فراتر رفته اند با خطوط و اشارات رمزگونه و کنایی خود مدلول ها و معانی ای را بیان می کنند که تصویر واقع گرا، از ابراز آن عاجز است چون از بیان صوری اشکال فراتر می روند و تنها نیروی تخیل است که می تواند آن را درک کند. در هنر انتزاعی (آبستره) کمتر نشانه ای از واقعیت به چشم می خورد. هنر انتزاعی به چند صورت دیده می شود؛ گاهی وقت ها عناصر در تصویر به صورت نیمه انتزاعی هستند که درک و فهم آن ها راحت تر است؛ ولی بعضی مواقع به صورت انتزاع محض، هستند که درک آن ها دشوارتر است. انتزاع در هنر تصویرسازی تا قبل از دهه ۴۰ ه.ش کمتر بوده، ولی بعد از این دهه استفاده از آن بیشتر شده است. تصویر انتزاعی به گونه ای است که کودک با نگاه اول به آن موضوع را کاملاً دریافت نمی کند و نیازمند یافتن و کشف مفاهیم موجود در تصویر می باشد که این خود باعث تفکر بیشتر می شود، اما کودک با انسان بزرگ فرق می کند و قدرت تجزیه و تحلیل او کمتر است زیرا هنوز بسیاری از اشیاء و پدیده ها را لمس نکرده و تجربه اش کمتر از بزرگسال است؛ بنابراین نباید آن قدر تصویر برای کودک انتزاعی شود که درک مفهوم آن برای او دشوار شود. تصویرگران باید از انتزاعی کردن بیش از حد تصویر جلوگیری کنند تا کودک در فهم و دریافت تصویر دچار مشکل و سردرگمی نشود و تصویر، تأثیر مثبت و مؤثر در ذهن او به جا بگذارد.

پی نوشت:

۱. گشتالت (Gastalt): مکتبی است در روانشناسی قرن ۲۰ که برای درک و تحلیل مسائل هنری نیز به کار می رود. این مفهوم به ساختارهای کلی سبک اشاره دارد که اجزای آن از یکدیگر تجزیه ناپذیرند و کلی منسجم و به هم پیوسته درک می شوند.

۲. Lee Galda

۳. Norton Donna

۴. او در دانشسراهای تهران چهار جلد کتاب سال‌های اول دبستان را تصویرگری کرد که بارها همان تصویرها باز چاپ شدند. وزارت فرهنگ در سال ۱۳۲۳ کار تصویرگری کتاب‌های چهارم دبستان و در سال ۱۳۲۵ تصویرگری کتاب صنایع روستایی برای کلاس‌های پنجم و ششم دبستان‌های روستایی را به ابراهیم بنی‌احمد سپرد.

۵. آثار جلیل ضیاءپور به دلیل دارا بودن مضامین اصیل ایرانی، ساده سازی در فیگورها، پابندی به سطوح سنتی به همراه خطوط هندسی کوبیسم، آگاهی بر ترکیب بندی و بطور کلی شیوه خاص نقاشی معروف است.

۶. نقاشی‌های او در زمینه تصویرگری کتاب کودکان به همراه تلاش‌های هنرمندانی چون لیلی تقی پور، محمد جوادی پور و دیگران در دهه‌های ۲۰ و ۳۰ نیز به یاد ماندنی است.

۷. حسین کاظمی به عنوان یکی از مدرن‌ترین و تأثیرگذارترین پیشگامان نقاشی معاصر ایران شناخته شده است. او که سالیان سال دلیسته نقاشی آبستره بود در سال‌های آخر عمرش اعتقاد داشت نقاشی انتزاعی جوابگوی ذهن و ذوق ایرانی نیست و نقاشی ایرانی بهتر است روالی غیر انتزاعی پیش بگیرد.

۸. علی عامه کن تصویرگری کتاب برای کودکان را سال‌ها پیش از آن، در سال ۷۵ آغاز کرد. تصویرسازی برای کتاب‌های فارسی آموز ادبی ۲ و ۳ و واژه‌نامه چیستانی، افسانه درخت خرما و بزی از مجموعه کارهای عامه کن است. کیفیت کار این تصویرگر، سبب شده تا نام او در میان تصویرگران مشهور جهان قرار بگیرد.

منابع:

- ابراهیمی، نادر (۱۳۶۷)، مقدمه‌ای بر مصورسازی کودکان، تهران، آگاه.
- اکرمی، جمال الدین (۱۳۹۰)، کودک و تصویر ۲، تهران، سروش.
- پاکباز، رویین (۱۳۸۸)، دایره المعارف هنر، انتشارات، تهران، فرهنگ معاصر.
- نورتون، دونا (۱۳۸۲)، شناخت ادبیات کودکان: گونه‌ها و کاربردها، مترجم: راعی، منصوره و دیگران، تهران، چیستا.
- سیانسیولو، پاتریشیا (۱۳۸۰)، انواع تصویرگری در کتاب‌های کودک، مترجم: فاطمه، زمانی، کتاب ماه کودک و نوجوان، ۷۳-۷۵.
- صبا، سیاوش (۱۳۸۴)، هنر انتزاعی، مجله هنر و معماری، ۲۳۲-۲۴۳.
- مجاوری آگاه، مسعود (۱۳۹۲)، بررسی سبک و فضاهای سوررئالیستی در تصویرسازی ادبیات داستانی، کتاب ماه کودک و نوجوان، ۹۱-۱۰۰.
- نودلمن، پری (۱۳۸۰)، سبک به مثابه معنا، مترجم: ثمیلا، امیر ابراهیمی، پژوهشنامه ادبیات کودک و نوجوان، ۹۱-۹۹.
- اقبالی، پرویز (۱۳۹۰)، تبیین رابطه تصویر و متن در تصویرسازی کتاب‌های داستانی کودک در ایران از سال (۱۳۴۰ تا ۱۳۸۰)، پایان نامه دکترای پژوهش هنر، دانشکده هنر، دانشگاه شاهد.